

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Halmstads tingsrätts dom den 26 september 2022 i mål nr B 1944-21, se bilaga A

PARTER (antal tilltalade 1)

Klagande (Tilltalad)

TT

Offentlig försvarare: Advokaten SE

Motpart (Åklagare)

Kammaråklagaren ELS
Åklagarkammaren i Halmstad

Motpart (Målsägande)

Sekretess, se Partsbilaga sekretess (NN5)

SAKEN

Våldtäkt mot barn m.m.

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Med upphävande av tingsrättens dom, utom såvitt avser förordnandet om sekretess samt beslutet om ersättning till försvararen och målsägandebiträdet, ogillar hovrätten åtalet och skadeståndsyrkandet.

Det som tingsrätten har förordnat om sekretess ska fortfarande gälla.

Sekretessbestämmelsen i 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen ska även i fortsättningen vara tillämplig för de uppgifter som har lagts fram vid hovrättens förhandling inom stängda dörrar och som kan röja målsägandens identitet. Detsamma gäller uppgifterna i partsbilagan sekretess.

SE ska få ersättning av staten med 50 629 kr, varav 33 948 kr för arbete, 5 400 kr för tidsspillan, 1 155 kr för utlägg och 10 126 kr för mervärdesskatt.

Staten ska stå för kostnaden för de offentliga försvararna i hovrätten.

YRKANDEN I HOVRÄTTEN

TT har yrkat att hovrätten ogillar åtalet och skadeståndsyrkandet.

Åklagaren och målsäganden har motsatt sig att tingsrättens dom ändras.

Åklagaren har justerat gärningsbeskrivningen till åtalspunkten 1 så att den fått följande lydelse: TT har genom att föra sin hand innanför målsägandens shorts och trosor, hålla handen på målsägandens snippa och ha ett finger inne i snippan, utfört en sexuell handling, som med hänsyn till kränkningens allvar varit jämförlig med samlag, med NN5 som var 10 år. Det hände den 13 juni 2021 i ett fläktrum på Frälsningsarmén, Snöstorpsvägen, Halmstad, Halmstads kommun. TT begick gärningen med uppsåt. Han var åtminstone oaktsam beträffande omständigheten att målsäganden var under 15 år.

Åklagaren har justerat gärningsbeskrivningen också till åtalspunkten 2 så den fått en lydelse som överensstämmer med den justerade gärningsbeskrivningen till åtalspunkten 1 med den avvikelser att andra meningen i stället för "fläktrum" innehåller "rum/förråd".

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Hovrätten har tagit del av bevisningen vid tingsrätten jämte en promemoria som TT åberopat. Upptagningarna av förhören med målsäganden hos Polismyndigheten och förhören vid tingsrätten har spelats upp.

Det är utrett att målsäganden, när hon var 10 år, i samband med ett besök i Frälsningsarméns lokaler i Halmstad den 13 juni 2021 följde med TT till först ett fläktrum och därefter ett rum/förråd i syfte att hjälpa honom med vaktmästarsysslor. Om vad som inträffade i dessa utrymmen har målsäganden vid två förhör under förundersökningen lämnat uppgifter som helt svarar mot åklagarens gärningspåståenden och som innebär att TT utsatte henne för sexuella övergrepp. På de skäl tingsrätten anfört kan utsagan bedömas som trovärdig. Målsägandens uppgift om att hon vid angivet tillfälle utsattes för sexuella övergrepp av TT får starkt stöd av de uppgifter som hennes mamma och mammans sambo lämnat, vilka innehåller vad målsäganden i nära anslutning till det inträffade i korta ordalag ska ha berättat för dem, men också av den promemoria som upprättades av polisen när brottanmälan gjordes påföljande dag. Även vad RST uppgett talar för att målsäganden har utsatts för övergrepp av sexuellt slag. Hennes vittnesmål kan dock inte ges något högre bevisvärde, eftersom vittnesuppgifterna inte ger något klart besked om de avser just de åtalade gärningarna. Sammantaget har nämnda utredning sådan tyngd att den motbevisar TT:s version av händelseförloppet och leder till slutsatsen att åklagarens gärningspåståenden såvitt gäller objektiva brottsrekvisit är styrkta. Utredningen medger ingen annan slutsats än att TT handlade med uppsåt.

Hovrätten har alltså funnit att åklagarens påstående att TT fört sin hand innanför målsägandens shorts och trosor, hållit på hennes snippa och haft ett finger inne i snippan är styrkt. Påståendet vilar som framgått av det föregående på vad målsäganden uttryckt under polisförhör. Målsäganden har emellertid då inte förklarat närmare, vare sig i ord eller på annat sätt, vad hon avsett med ”snippa”. Inte heller någon av de förhörspersoner som enligt vad som framgått talat med henne om händelsen har sagt vad hon kan ha menat med det uttrycket. I avsaknad av besked om målsägandens uppfattning om innebörden av ordet snippa får man falla tillbaka på den betydelse ordet får anses ha i allmänt språkbruk, där det är ett vardagligt uttryck för kvinnans yttre könsorgan (se Svensk ordbok, 2021). ”Snippa” ska därmed inte förstås som synonymt med ”vagina” eller ”slida”, som i ordböcker beskrivs som ”kanal som förbinder de yttre könsorganen med livmodern”.

Målsägandens återkommande svar under polisförhören om att TT med ett finger ”kom in i snippan” kan alltså inte tas till intäkt för att han förde in fingret i hennes slida, och det gäller även när man beaktar att hon i inledningen av det första förhöret uppgav att han kom in i snippan ”typ långt inne”. Till bilden hör nämligen också att hon på fråga om hur långt fingret kom in svarade att det var svårt att förklara. Osäkerheten om målsägandens upplevelse i nämnda avseende förstärks av innehållet i den nyss nämnda promemorian från brottsanmälan, närmare bestämt uppgiften om att hon inte visste om TT ”tog in fingrar i henne”.

Det är följaktligen inte styrkt att TT har penetrerat målsägandens underliv. Vad han är överbevisad om är att han vid två tillfällen har fört in sin hand innanför målsägandens shorts och trosor samt hållit på hennes yttre könsorgan och fört in sitt finger där. Agerandet har såvitt framgått i båda fallen varit helt kortvarigt, om än att det skapat obehag hos målsäganden. Det bevisade handlandet kan inte sägas vara av sådan karaktär att det utgör sexuella handlingar som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförliga med samlag. (Om bedömningen av samlagsbegreppet m.m. i praxis, se SOU 2021:43 s. 98 f.) Åtalet för våldtäkt mot barn kan därmed inte vinna bifall. Åklagaren har inte yrkat ansvar för något annat brott. TT ska därför frikännas.

Av hovrättens bedömning i skuldfrågan följer att också skadeståndsanspråket ska ogillas.

ÖVERKLAGANDE, se bilaga B

Överklagande senast den 23 mars 2023

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Åke Thimfors, f.d. rådmannen Lars Arfvidson och tf. hovrättsassessorn Julia Cedergren, referent (skiljaktig), samt nämndemännen Roger Knutsson och Fernando Claros Siangas.

SKILJAKTIG MENING, se aktbilaga 31

HALMSTADS TINGSRÄTT
Domare 4
Handläggare 9

DOM
2022-09-26
meddelad i
Halmstad

Mål nr: B 1944-21

PARTER (Antal tilltalade: 1)

Tilltalad
TT

Offentlig försvarare:
Advokat JG

Åklagare
Kammaråklagare ELS
Åklagarmyndigheten
Åklagarkammaren i Halmstad
Box 1005
405 21 Göteborg

Målsägande
Sekretess NN5, se Partsbilaga sekretess
Sekretess

Målsägandebiträde:
Jur.kand. AC

DOMSLUT

Brott som den tilltalade döms för

Våldtäkt mot barn, 6 kap 4 § 1 st brottsbalken i sin lydelse före 1 augusti 2022

2021-06-13 (2 tillfällen)

Påföljd m.m.
Fängelse 3 år

Skadestånd

TT ska betala skadestånd till NN5 med 140 000 kr jämte ränta på beloppet enligt 4 och 6 §§ räntelagen (1975:635) från den 13 juni 2021 till dess betalning sker.

Om domstolens behandling av personuppgifter, se www.domstol.se/personuppgifter. Kontakta oss för information på annat sätt.

Besöksadress

Södra Vägen 5

Telefon

035-15 25 00

Öppettider

måndag - fredag

08:00-16:00

Postadress

Box 193

301 05 Halmstad

E-post

halmstads.tingsratt@dom.se

Webbplats

www.halmstadstingsratt.domstol.se

Sekretess

Sekretessbestämmelsen i 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska vara fortsatt tillämplig på de uppgifter som lagts fram vid förhandlingen inom stängda dörrar och som kan röja Sekretess NN5:s, Sekretess NN16:s och Sekretess NN9:s identiteter. Detsamma ska gälla identitetsuppgifterna i partsbilagorna till denna dom.

Brottsofferfond

Den tilltalade åläggs att betala en avgift på 800 kr enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

Ersättning

1. JG får ersättning av staten med 43 780 kr. Av beloppet avser 31 724 kr arbete, 3 300 kr tidsspillan och 8 756 kr mervärdesskatt.
 2. AC får ersättning av staten med 37 204 kr. Av beloppet avser 27 759 kr arbete, 1 760 kr tidsspillan, 244 kr utlägg och 7 441 kr mervärdesskatt.
 3. Staten ska stå för kostnaden för försvararen och målsägandebiträdet.
-

YRKANDEN M.M.

Stämningsansökan 2022-08-04

Åtalspunkt 1

Åklagaren har yrkat ansvar för våldtäkt mot barn, 6 kap. 4 § första stycket brottsbalken, i dess lydelse före den 1 augusti 2022 (5000-K693744-21), enligt följande gärningsbeskrivning:

TT har genom att föra sin hand innanför målsägandens shorts och trosor, hålla handen på målsägandens snippa och ha ett finger inne i snippan, utfört en sexuell handling med NN5 som var 10 år. Det hände den 13 juni 2021 i ett fläktrum på Frälsningsarmén, Snöstorpssvägen, Halmstad, Halmstads kommun. Den sexuella handlingen är jämförlig med samlag och har varit ägnad att kränka NN5:s sexuella integritet.

TT begick gärningen med uppsåt. Han var åtminstone oaktsam beträffande omständigheten att målsägande var under 15 år.

Åtalspunkt 2

Åklagaren har yrkat ansvar för våldtäkt mot barn, 6 kap. 4 § första stycket brottsbalken, i dess lydelse före den 1 augusti 2022 (5000-K693744-21), enligt följande gärningsbeskrivning:

TT har genom att föra sin hand innanför målsägandens shorts och trosor, hålla handen på målsägandens snippa och ha ett finger inne i snippan, utfört en sexuell handling med NN5 som var 10 år. Det hände den 13 juni 2021 i ett rum/förråd hos Frälsningsarmén, Snöstorpssvägen 52, Halmstad, Halmstads kommun. Den sexuella handlingen är jämförlig med samlag och har varit ägnad att kränka NN5:s sexuella integritet.

TT begick gärningen med uppsåt. Han var åtminstone oaktsam beträffande omständigheten att målsägande var under 15 år.

NN5 har biträtt åtalet och yrkat skadestånd av TT med 140 000 kr jämte ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen från den 13 juni 2021 tills full betalning skett. Av beloppet avser 125 000 kr ersättning för kränkning och 15 000 kr ersättning för sveda och värk. Yrkandet avser båda åtalspunkterna.

TT har förnekat vad åklagaren påstått i båda åtalspunkterna. Han har motsatt sig att betala skadestånd till NN5, men har vitsordat 100 000 kr avseende ersättning för kränkning och 15 000 kr avseende ersättning för sveda och värk som i och för sig skäliga belopp, samt vitsordat sättet att beräkna ränta.

UTREDNINGEN

Åklagaren har som muntlig bevisning åberopat förhör med målsäganden NN5 (genom uppspelning av två stycken videoinspelade barnförhör hos polisen), förhör med den tilltalade TT samt vittnesförhör med målsägandens mamma NN16, målsägandens styvpappa NN9 och målsägandens lärare RST.

Åklagaren har som övrig bevisning åberopat fotografier på brottsplatser utvisande hur de olika rummen på Frälsningsarmén i Halmstad ser ut, beslagsprotokoll och fotografier av målsägandens kläder samt sakkunnigutlåtande från NFC, utvisande förekomst av DNA från annan person, utöver målsäganden, i hennes trosor.

NN5 har i skadeståndsdelen åberopat samma bevisning som åklagaren har åberopat i skuldfrågan.

TT har åberopat viss generell skriftlig bevisning gällande DNA-spår.

DOMSKÄL

Allmänna utgångspunkter

Liksom i brottmål i allmänhet krävs för fällande dom i mål om sexualbrott att domstolen genom den utredning som har lagts fram finner det ställt utom rimligt tvivel att den åtalade har begått den gärning som åklagaren påstått. Utgångspunkten är att det råder fri bevisprövning. Högsta domstolen har i rättsfallet NJA 2015 s. 702 uttalat att det inte är möjligt att ange en modell för bevisbedömningen som kan tillämpas i alla olika typer av mål. I ett fall som detta bör bedömningen till en början ta sikte på den bevisning som har åberopats till stöd för gärningspåståendet. Först om åklagarens bevisning är tillräcklig ska den tilltalades berättelse och bevisningen som stöder denna värderas som motbevisning till det som lagts henne eller honom till last.

Högsta domstolen har i flera rättsfall uttalat sig om bevisvärdering i mål om sexualbrott (se t.ex. NJA 2010 s. 671 och även NJA 2009 s. 447 I och II). I rättsfallen uttalas att en trovärdig utsaga från målsäganden i förening med vad som i övrigt har framkommit i målet kan vara tillräckligt för en fällande dom. Bevisning om själva händelsen består i ett sexualbrottmål ofta främst av parternas berättelser. Det är svårt att bedöma en utsaga med ledning av det allmänna intryck som förhörspersonen ger eller av icke verbala faktorer i övrigt. I första hand finns det därför anledning att lägga vikt vid faktorer som avser innehållet i berättelsen som sådan. Det förhållandet att en utsaga är klar, lång och detaljrik ofta kan vara tecken på att den är sann, medan det saknas egentligt stöd för att anse att konstansbrister (i bemärkelsen att lägga till eller ta bort information) är ett kriterium på bristande tillförlitlighet.

I mål om sexualbrott bygger bevisningen, utöver parternas berättelser, inte sällan på att målsäganden efter händelsen har berättat om den för andra personer som hörs som vittnen. Det är då inte i egentlig mening fråga om utredning som tar sikte på

den påstådda gärningen, eftersom vittnena inte har gjort några egna iakttagelser av själva händelsen. Sådana uppgifter kan emellertid tillsammans med vittnenas egna iakttagelser av exempelvis målsägandens beteende och reaktioner efter händelsen i vissa fall utgöra ett indirekt stöd för målsägandens berättelse (se NJA 2017 s. 316 I och II med däri gjorda hänvisningar).

SKULDFRÅGAN

Bakgrund

Av utredningen i målet är inledningsvis ostridigt att TT har varit aktiv i Frälsningsarmén under ca tio års tid. Han arbetade som vaktmästare hos Frälsningsarmén i Halmstad mellan åren 2014-2019. Efter att anställningen upphörde fortsatte han närvara som besökare vid möten och gudstjänster, samt fortsatte att utföra vissa vaktmästaruppdrag.

NN5 är diagnosticerad med ADHD med autistiska drag. Hon har tillsammans med sin mamma och styvpappa under ca 5-6 år varit aktiv i Frälsningsarmén i Halmstad. Det är genom dessa aktiviteter som TT och NN5 har träffats. De känner inte varandra väl, men är bekanta med varandra.

Den 13 juni 2021 var det gudstjänst på Frälsningsarméns innergård. Det var under corona-pandemin och församlingen kunde på grund av restriktionerna inte vara inomhus. Under det efterföljande kyrkkaffet, som också hölls utomhus, ställde TT frågan till NN5 om hon ville hjälpa honom att ”*ställa om en klocka som inte kan klockan*”. Citatet återkommer i såväl NN5:s som TT:s utsagor, samt i vittnesförhör. NN5 följde då med TT in i kyrkbyggnaden för att rätta till en timer i fläktrummet. Det är i detta skede som de av åklagaren påstådda gärningarna ska ha ägt rum.

Tingsrättens bedömning

Det har hållits två barnförhör med NN5, ett i augusti 2021 och ett i februari 2022. Under båda polisförhören har NN5 lämnat en relativt lång och detaljerad berättelse. Hon har varit saklig och lugn och berättat utan överdrifter. Hon har varit tydlig med vad som enligt henne hände och i vilken ordning det skett. Berättelsen är koherent, sammanhängande och uppgifterna skiljer sig inte mellan olika förhörstillfällen eller i förhållande till polisens kontrollfrågor. Hon är samlad när hon talar och använder inga omskrivningar. Hennes berättelse innehåller inga motsägelser eller svårbegripliga moment. NN5 framstår enligt tingsrätten som trovärdig och hennes berättelse som självupplevd.

Barnförhör ter sig alltid upprepande, men NN5 leds inte att svara något annat än vad hon berättat på eget initiativ först. Vad TT:s försvarare har anfört angående att hon skulle vara svår att förstå eller enbart upprepa förhørsledarens ord, finner inte tingsrätten något stöd för och lämnar invändningen utan avseende. Det är i stället tingsrättens bedömning att NN5 berättar på ett strukturerat sätt, med egna ord, utan mer ledning av polisen än vad som är brukligt. Att hon använder sina händer för att visa vad som hänt samtidigt som hon pratar är inte bara förklarligt i relation till gärningarnas natur, utan bidrar också till tingsrättens förståelse för det som uppges ha skett. Tingsrätten finner att detta styrker hennes berättelse snarare än att det förtar styrkan i hennes uppgifter.

NN5 har under förhören förklarat hur TT tog med henne in i fläkt-rummet för att få hjälp att ställa om en timer och att han där gav henne instruktioner för hur hon skulle göra. Han gav henne ett verktyg och lyfte upp henne för att hon skulle nå. Under det första lyftet höll han henne med båda sina händer utanpå hennes kläder, med ett grepp där ena handen var placerad undertill framifrån (på hennes underliv) och den andra handen undertill bakifrån (på hennes rumpa). Han satte därefter ned henne på golvet och bytte grepp. När han lyfte upp henne igen förde han ned den vänstra handen innanför hennes shorts och trosor och förde under

lyftet in ett finger i hennes vagina. NN5 förklarade att han förde ner handen ovanifrån längst med hennes mage, innanför byxlinningen på shortsens. Hon beskrev under förhören händernas placering med både ord och rörelser och upprepade samma beskrivning vid flera tillfällen. Hon har beskrivit att hon tyckte att det var obehagligt och kände sig ledsen av det. Att hon inte kan säga vilket finger det rörde sig om eller hur hon visste att fingret var inuti henne finner inte tingsrätten som en avgörande brist i hennes utsaga utan som ursäktligt, då det kan vara svårt att förklara i ord men ändå vara tydligt för den som upplever det att något är i och inte på kroppen. Det ska härvid särskilt beaktas att NN5 var tio år vid förhörstillfället och att ett barns vokabulär inte är lika utvecklad som en vuxens. Tingsrätten kan konstatera att även för en vuxen målsägande hade det varit oerhört svårt att uttala sig om vilket finger som använts i en motsvarande situation.

I direkt anslutning till händelsen i fläktrummet följde NN5 med TT till ett annat rum (ett förrådsutrymme som han själv kallat "amningsrummet", *tingsrättens anmärkning*) för att hjälpa honom att titta efter en kabel i ett väggskåp. För att hon skulle nå lyfte han återigen upp henne, först med händerna placerade utanpå shortsens. Han satte därefter ned henne och bytte grepp, varpå han återigen placerade den främre handen innanför hennes shorts och trosor. Under pågående lyft förde han in ett finger i hennes vagina. NN5 vet inte hur länge han hade fingret där, men hon tyckte det var obehagligt och blev ledsen. Hon sa den gången till honom att sluta eftersom det han gjorde var fel, varpå han satte ned henne och gick därifrån.

Även om tingsrätten bedömer NN5 som trovärdig, ska hennes uppgifter värderas med försiktighet, eftersom det varit fråga om videoinspelade polisförhör där den misstänkte och hans offentlige försvarare inte haft möjlighet att ställa egna frågor till henne. Det finns emellertid stödbevisning som styrker målsägandens uppgifter.

NN16 (NN5:s mamma) har berättat hur dottern efter händelserna kom ut ur kyrkan och satte sig vid sin mammas bord på innergården. Hon hade sin vindjacka uppdragen och var mer tystlåten än vanlig. På vägen hem berättade NN5 vad som hade

hänt; att TT hade stoppat in handen innanför hennes trosor och tagit henne mellan benen och i vaginan. NN16 ringde då till sin man, NN9, och berättade för honom att något hade hänt. Eftersom NN5 sov när han kom hem kunde de inte prata med henne förrän dagen efter. NN5 berättade då att TT hade tagit henne innanför trosorna och på hennes könsorgan. NN9 frågade om det var utanpå eller inuti och hon svarade inuti. NN9 valde då av hänsynsskäl att inte fråga efter fler detaljer och fick därför inte en lika utförlig redogörelse som NN16. NN16 kontaktade RST, en lärare på skolan där NN5 gick och som dottern haft nära kontakt med. NN16 bad RST att prata med dottern och berättade bara att något hade hänt, men uppgav inte vad det gällde.

RST har i sitt vittnesförhör uppgett att hon tog kontakt med NN5 i skolan och frågade vad det var som hänt, varefter NN5 för henne berättade att det var en man i kyrkan som hade tagit henne mellan benen och haft sitt finger inuti vaginan. RST har berättat att hon blev chockad eftersom hon inte var inställd på att det var något så allvarligt som hade hänt, och upplevde att NN5 själv inte verkade förstå vidden av vad hon berättade. Hon har beskrivit NN5 som mycket samlad i sin berättelse, saklig och direkt och även att NN5 är mycket ärlig och oskyldig som person samt att hon aldrig säger något ont om någon och har lätt att förlåta andra för eventuella oförrätter.

På NN5:s trosor har NFC (Nationellt forensiskt centrum) hittat två olika DNA-spår. Det ena spåret talar enligt NFC extremt starkt (grad +4) för att det tillhör NN5 och det andra spåret har bekräftats tillhöra *annan person*, men NFC har inte lyckats identifiera vem denna person är. Det finns alltså inte DNA-bevisning som styrker att TT har rört vid hennes trosor, utan endast att det funnits DNA av en *annan person* på de undersökta trosorna. Denna avsaknad av teknisk bevisning har enligt tingsrätten inte någon avgörande betydelse. NN5 har, som anförts ovan, lämnat en detaljerad och tydlig berättelse och pekat ut TT. Det har inte framkommit några uppgifter om varför detta skulle vara osant eller att hon skulle ha skäl att framlägga felaktiga uppgifter och beskylla TT för något

oriktigt. Förekomsten av en annan persons DNA på NN5:s trosor talar i någon mån för det hon har berättat att TT har gjort. Det är vidare tingsrättens uppfattning att det i vart fall inte talar emot hennes uppgifter.

Vittnena ger stöd åt NN5:s uppgifter. Hon har i nära anslutning till händelsen berättat om det inträffade för var och en av dem på ett samlat och konsekvent sätt. Deras utsagor stämmer väl överens med varandra och vittnena är eniga i sin bedömning att NN5 i sin person är uppriktigt och sanningsenlig, att hon inte accepterar felaktigheter eller i allmänhet berättar vita lögnar. RST har beskrivit att NN5 kan vara mer mån om att säga sanningen än vad som anses socialt lämpligt. Vittnena har också beskrivit att NN5 är en mycket omtänksam person, mån om att inte säga något ont om någon annan. Tingsrätten noterar att NN5 i de inspelade förhören har hon sagt att hon tidigare har tyckt att TT var snäll och att han aldrig gjort så här tidigare. Till NN16 har hon, enligt modern, uppgett att hon inte tror att TT menade att göra vad han gjorde.

Trots de olika tidpunkterna som NN5 har lämnat sina uppgifter för vittnena ligger de alla nära i tiden till händelserna. Att samtliga vittnen återger hennes berättelse samstämmigt styrker trovärdigheten, då NN5 har återgett samma händelseförlopp varje gång, utan några direkta avvikelser eller tillägg.

Både NN16 och NN9 har noterat hur det inträffade har påverkat NN5 på ett negativt sätt. De har beskrivit hur hon efter händelsen varit mer orolig och rädd. Hon har haft panikångest och inte går till Frälsningsarmén längre. Hon är mer närhets-sökande än tidigare och vill inte vara ensam. Nuförtiden ringer hon till dem varje gång hon går till och från skolan, vilket hon inte gjort tidigare. Tingsrätten betraktar målsägandens förändrade beteende som en möjlig följd av gärningarna, då trauman ofta skapar känslor av otrygghet. Vittnenas uppgifter om NN5:s förändrade beteende ger därmed ytterligare stöd åt NN5:s uppgifter och sålunda även åklagarens gärningspåstående.

Sammantaget bedömer tingsrätten att åklagaren med den framlagda bevisningen har styrkt åtalet. Frågan är om det som TT har uppgett förändrar denna bedömning.

Försvaret har invänt att det beskrivna händelseförloppet har praktiska och logistiska brister. Det har invänts att det skulle vara praktiskt omöjligt för TT, som är 164 cm lång, att lyfta upp NN5 på det sätt som beskrivs, så att hon skulle kunna nå timern. TT har uppgett att NN5 klev upp och ner på en stol för att nå ”klockan” och att hon inte blev lyft av honom.

Tingsrätten bedömer, utifrån vad som har framkommit i målet, inte kroppsförhållandena och det som görs gällande som osannolikt eller otroligt. NN5 är 158 cm lång och av normal kroppsbyggnad. Det förefaller inte omöjligt att TT skulle klara av att lyfta upp henne den lilla bit som behövs för att hon skulle nå timern alternativt att han stöttade henne när hon sträckte sig för att nå. NN5 har beskrivit det som ett lyft, men man får här beakta hennes ungdom och eventuella svårighet att korrekt beskriva TT:s handlande. Vad TT har anfört i denna del ändrar inte tingsrättens bedömning av målsägandens uppgifter. Det finns heller inget som förklarar varför NN5 skulle ljuga eller hitta på om detta. Uppgiften är framlagd på samma konsekventa sätt som övriga uppgifter lämnade av NN5.

Under coronapandemin hölls som ovan noterats alla Frälsningsarméns aktiviteter utomhus med hänsyn till restriktionerna. Åberopade fotografier från de aktuella utrymmena visar att det finns gardiner att dra ned i både fläktrummet och förrådet. TT har invänt att gardinerna inte var nerdragna och att det var full insyn in i båda de aktuella utrymmena och har, som det får förstås, gjort gällande att det påverkar sannolikheten av att det gått till så som NN5 har påstått. Tingsrätten konstaterar att det inte kan anses utrett huruvida gardinerna var uppdragna eller nerdragna den aktuella dagen, men finner, oaktat TT:s invändning,

ingen anledning att ifrågasätta NN5:s uppgifter, vilka tingsrätten har bedömt vara trovärdiga och tillförlitliga.

TT har slutligen invänt att om han har gjort som det påstås i åtalet så borde han avsatt DNA i sådan mängd att man skulle kunna identifiera hans DNA på NN5:s trosor. Han har härvid åberopat skriftlig information om hur stor mängd DNA-spår i allmänhet som en normal person släpper ifrån sig. Tingsrätten finner inte anledning att ifrågasätta uppgifterna i den skriftliga bevisningen, men bedömer att inte heller uppgifterna förtar styrkan av åklagarens bevisning och lämnar vad TT har anfört i denna del utan avseende.

Vid en samlad bedömning av den bevisning som är presenterad och där tingsrätten lägger NN5:s uppgifter till grund för bedömningen finner tingsrätten det styrkt att TT vid två tillfällen den 13 juni 2021 har fört sin hand innanför måls-ägandens byxor och trosor samt tagit på och fört in sitt finger i NN5:s vagina. Vad TT har anfört förändrar inte tingsrättens bedömning.

Åklagaren har gjort gällande att TT ska dömas för två fall av våldtäkt mot barn. För våldtäkt krävs att det förekommit samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag. Att föra in fingrar i någons vagina anses vara en sådan sexuell handling, se [prop. 2004/05:45](#) s. 136 och Högsta domstolens avgörande [NJA 2021 s. 827](#) I och II. Det är i målet utrett att TT har fört in något av sina fingrar i NN5:s vagina vid två tillfällen och det är enligt tingsrätten, med beaktande av att det skett en penetration, jämförligt med samlag. Brottet ska därför bedömas som våldtäkt mot barn. Då det har skett vid två tillfällen, i olika rum, och inte i i ett obrutet sammanhang, ska det ses som två skilda gärningar. Gärningarna är således att rubricera som två fall av våldtäkt mot barn och detta ska TT dömas för.

PÅFÖLJDSFRÅGAN

TT förekommer inte sedan tidigare i belastningsregistret.

Av inhämtat yttrande från Kriminalvården, Frivården Halmstad, framgår att TT tidigare levt under oordnade förhållanden men att han idag har bostad och ordnade ekonomiska och sociala förhållanden. Det uppges att de inte har identifierat några attityder och värderingar som stödjer sexualbrott. De ser ingen förhöjd risk för återfall i likartad brottslighet och att det inte föreligger behov för skyddstillsyn. De ser inte TT som olämplig till samhällstjänst men vill, utifrån ett barn- och brottsofferperspektiv, inte föreslå det.

Tingsrättens bedömning

TT ska dömas för två fall av våldtäkt mot barn. Minimistrafvet för våldtäkt mot barn vid tidpunkten för brotten var fängelse i två år. Åklagaren har yrkat att påföljden ska bestämmas till fängelse i 3 år, då med beaktande av att det gått en viss tid.

Tingsrätten konstaterar att det rör sig om två fall av sexuella övergrepp mot barn. Vid bedömningen av straffvärdet på gärningarna beaktas att NN5 var 10 år vid gärningstillfället och att hon befann sig i en miljö där hon hade rätt att känna sig trygg och med vuxen man; en person som ingick i hennes kyrkoförsamling, dvs någon som hon borde kunna känna sig trygg och säker med. Dessa omständigheter gör kränkningen som hon utsattes för större. Med beaktande också av hennes diagnos är det tingsrättens bedömning att hon befann sig i en extra utsatt position, vilket är en ytterligare försvårande omständighet. Det har inte framkommit några förmildrande omständigheter.

Tingsrätten finner att det sammanlagda straffvärdet för de brott som TT nu döms för uppgår till fängelse tre år. TT är tidigare

ostraffad och det föreligger inte någon utredd återfallsrisk. Vid sådant straffvärde som nu är ifråga kan annan påföljd än ett fängelsestraff dock inte komma ifråga. Påföljden för TT ska därför bestämmas till fängelse tre år.

SKADESTÅNDSFRÅGAN

Med hänsyn till utgången i skuldfrågan har NN5 rätt till skadestånd av TT för uppkommen skada. NN5 har begärt 125 000 kr i kränkningsersättning och 15 000 kr för sveda och värk, jämte ränta, avseende de båda åtalspunkterna. NN5 har anfört att ersättningen ska bestämmas med beaktande av hennes ålder, att det sexuella övergreppet upprepats och att det utfördes av en person som hon haft anledning att hysa förtroende för samt på en plats som hon haft anledning att känna sig trygg på.

Av brottsoffermyndighetens praxis, som gällde när de här gärningarna begicks, framgår att för den allvarliga kränkning av den personliga integriteten som en våldtäkt innebär så bör ersättning för kränkning normalt lämnas med 100 000 kr och normalbeloppet för sveda och värk bör lämnas med 15 000 kr.

För att ersättning för sveda och värk ska utgå ska normalt läkarintyg kunna uppvisas. Vid sexuella övergrepp mot barn är det vanligt att läkarvård inte aktualiseras i anslutning till övergreppen eftersom dessa många gånger upptäcks först senare. Det hindrar inte att ersättning ändå kan lämnas för sveda och värk, eftersom det förutsätts att den skadade måste ha tillfogats medicinska besvär till följd av övergreppen. Vid våldtäkt mot barn tillämpas i regel samma belopp som avser vuxna, alltså 15 000 kr.

Tingsrättens bedömning

NN5 var 10 år när brotten begicks. TT är en vuxen man och hade varit anställd i kyrkan där NN5 och hennes familj varit aktiva större delen av NN5:s liv.

Han får därmed anses ha befunnit sig i en slags förtroendeposition i relation till henne. NN5 är diagnosticerad med ADHD med autistiska drag. Hennes utsatthet får därmed anses ha varit än större. Mot beaktande härav samt med hänsyn också till det rör sig om två gärningar samt med hänsyn till var det ägde rum, finner tingsrätten att ersättning för kränkning rimligen ska sättas högre än vitsordade och då gällande praxis avseende belopp. TT ska därför betala skadestånd till NN5 med yrkade och enligt tingsrätten skäliga 140 000 kr, varav 125 000 kr avser ersättning för kränkning och 15 000 kr avser sveda och värk, jämte ränta från dagen för brott till dess betalning skett.

ÖVRIGA FRÅGOR

Brottsofferfond

TT döms för brott med fängelse i straffskalan och ska därför betala lagstadgad avgift till brottsofferfonden.

Sekretess

Uppgifter som kan röja NN5:s identitet samt hennes närståendes identiteter, som lagts fram inom stängda dörrar samt som framgår av bilaga till denna dom, ska fortsätta vara föremål för sekretess med stöd av 35 kap 12 § offentlighets- och sekretesslagen (2009: 400).

Ersättning

AC och JG har i egenskap av målsägandebiträde respektive offentlig försvarare yrkat ersättning för sitt uppdrag. Deras ersättningsyrkanden är skäliga. Dessa kostnader ska på grund av den påföljd som TT ådöms och den skadeståndsskyldighet han åläggs genom denna dom, stanna på staten.

ÖVERKLAGANDE, se bilaga (TR-01)

Den som vill överklaga ska göra det skriftligen. Överklagande ställs till Hovrätten för Västra Sverige och ska ha kommit in till tingsrätten senast den 17 oktober 2022.

På tingsrättens vägnar,

Niina Andersson

I avgörandet har deltagit rådmannen Niina Andersson samt nämndemännen Magdalena Pettersson, Gerd Rydén och Björn Sandwall. Rätten är enig

Hur man överklagar

Dom i brottmål, tingsrätt

TR-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis.

Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

Tala också om ifall du vill att målsäganden ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.
Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar tingsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

När krävs det prövningstillstånd?

Brottmålsdelen

I brottmålsdelen behövs prövningstillstånd i två olika fall:

- Den åtalade har dömts enbart till böter.
- Den åtalade har frikänts från ett brott som inte har mer än 6 månaders fängelse i straffskalan.

Skadeståndsdelen

Det krävs prövningstillstånd för att hovrätten ska pröva en begäran om skadestånd. Undantag kan gälla när en dom överklagas i brottmålsdelen, och det är kopplat en begäran om skadestånd till brottet. Då krävs inte prövningstillstånd för skadeståndsdelen om

- det inte krävs prövningstillstånd i brottmålsdelen eller om
- hovrätten meddelar prövningstillstånd i brottmålsdelen.

Beslut i övriga frågor

I de mål där det krävs prövningstillstånd i brottmålsdelen (se ovan), krävs det också prövningstillstånd för sådana beslut som bara får överklagas i samband med att domen överklagas. Beslut som kan överklagas särskilt kräver inte prövningstillstånd.

När får man prövningstillstånd?

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

HOVRÄTTEN FÖR
VÄSTRA SVERIGE
Avdelning 1
Rotel 12

SKILJAKTIG
MENING
2023-02-23

Aktbilaga 31
Mål nr
B 6074-22

Skiljaktig mening i hovrätten

Tf. hovrättsassessorn Julia Cedergren är skiljaktig och anför följande.

Lika med tingsrätten bedömer jag att målsäganden är trovärdig och tillförlitlig. Uppgifterna i den promemoria som [REDACTED] åberopat bygger på vad anmälningmottagaren uppfattat att målsäganden berättat över telefon och utgör ingen ordagrann nedteckning av vad som sagts. Det finns skäl att värdera uppgifterna i promemorian med stor försiktighet. Vad som framkommit i promemorian förtar inte bevisvärdet av målsägandens utsaga. Målsägandens uppgifter får gott stöd av vad NN9 och NN16 berättat. Att de inte fått en lika utförlig beskrivning av förloppet som målsäganden sedan lämnat till polisen är naturligt då varken NN9 och NN16 velat ställa detaljerade frågor till målsäganden. Vittnet [REDACTED] uppgifter ger endast begränsat stöd för åtalet eftersom det råder oklarhet om huruvida hon faktiskt berättat om de händelser som åtalet avser. Förekomsten av okänt DNA på målsägandens trosor talar varken för eller emot åtalet, eftersom det kan finnas alternativa naturliga förklaringar till fyndet.

Vid en sammanvägning av åklagarens bevisning bedömer jag att bevisningen är så stark att den i sig är tillräcklig för slutsatsen att [REDACTED] berört målsäganden på det sätt som åklagaren gjort gällande. [REDACTED] är motbevisad i fråga om händelseförloppet och hans uppgifter fråntar inte åklagarens bevisning dess värde. Lika med tingsrätten bedömer jag att det är styrkt att [REDACTED] vid två tillfällen den 13 juni 2021 fört in sin hand innanför målsägandens shorts och trosor, hållit handen på hennes snippa och haft ett finger inne i hennes snippa.

Utöver samlag är det endast de allvarligaste sexuella handlingarna som ska bedömas som våldtäkt mot barn. Till sådana handlingar räknas intränganden i kroppen, såsom att penetrera ett barns underliv med fingrar (jfr rättsfallen NJA 2021 s. 827 I och II). Vid rubriceringen av gärningarna är det därmed centralt att bedöma vad målsäganden menat med att [REDACTED] haft ett finger *inne* i hennes snippa.

Målsäganden har inte närmare beskrivit vad hon menat med att fingret varit i hennes snippa, och har heller inte förklarat vad hon menar med uttrycket snippa. Målsäganden har dock uppgett att hela handen varit *på* snippan och fingret *inuti* snippan, samt att [REDACTED] varit långt inne i snippan. Målsäganden har även visat med sina händer hur detta gått till genom att hålla handen utsträckt med handflatan uppåt och samtidigt höja upp ett finger. Jag bedömer att målsäganden inte kan tolkas på något annat sätt än att hon menar

Dok.Id 694085

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 40	Packhusplatsen 6	031-701 22 00	-	måndag – fredag
401 20 Göteborg		E-post: hovratten.vastrasverige@dom.se		08:00–16:00
		www.vastrahovratten.domstol.se		

att [REDACTED] trängt in i hennes vagina med ett finger. Att målsäganden genomgående använt ordet snippa som begrepp för hela sitt könsorgan och inte förmått att uttrycka att det varit fråga om en penetration med vuxna ord framstår som naturligt sett i ljuset av hennes ålder. Jag vill således döma [REDACTED] för våldtäkt mot barn.

Av de skäl som tingsrätten anfört ska gärningarna bedömas som två brott. Jag ansluter mig även till tingsrättens bedömning att påföljden ska bestämmas till fängelse i tre år.

Överröstad i denna del är jag i övrigt ense med majoriteten.

J. L.

Inläsning till fördjupningsseminarium I

Hur man överklagar hovrättens avgörande

Den som vill överklaga hovrättens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till hovrätten.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till hovrätten senast den dag som anges i slutet av hovrättens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar hovrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (hovrättens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 17 november 2023

Mål nr

B 1937-23

PARTER

Klagande

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. Sekretess, se Partsbilaga sekretess

Företrädd av riksåklagaren

Motpart

JS

Ombud och offentlig försvarare: Advokat SE

SAKEN

Våldtäkt mot barn m.m.

Dok.Id 271671

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstادمstolen.se	

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2023-02-23 i mål B 6074-22

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att det har förekommit rättegångsfel i hovrätten som kan antas ha inverkat på målets utgång.

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i fråga om ansvar och skadestånd, undanröjer hovrättens dom i dessa delar samt visar målet åter till hovrätten för fortsatt handläggning.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

Sekretessbestämmelsen i 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska fortsätta att vara tillämplig på uppgifterna om målsägandens identitet i partsbilagan till detta beslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Riksåklagaren har yrkat att JS ska dömas för våldtäkt mot barn i två fall enligt 6 kap. 4 § första stycket brottsbalken, i dess lydelse före den 1 augusti 2022. I andra hand har riksåklagaren yrkat att JS ska dömas för grovt sexuellt övergrepp mot barn i två fall enligt 6 kap. 6 § brottsbalken, i dess lydelse före den 1 augusti 2022.

Målsäganden har yrkat att JS ska betala skadestånd till henne med 140 000 kr jämte ränta.

Riksåklagaren har anfört att det har förekommit grova rättegångsfel i hovrätten som kan antas ha inverkat på målets utgång och har därför begärt att Högsta

domstolen ska undanröja hovrättens dom och visa målet åter till hovrätten för fortsatt handläggning.

JS har motsatt sig ändringsyrkandena och bestritt att det förekommit grova rättegångsfel i hovrätten.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av p. 5.

SKÄL

Bakgrund

1. JS åtalades för två fall av våldtäkt mot barn. Gärningsbeskrivningen i båda åtalspunkterna var likalydande, förutom att gärningarna påstods ha begåtts på två olika platser i en lokal. Gärningsbeskrivningen hade i relevanta delar följande lydelse.

JS har genom att föra sin hand innanför målsägandens shorts och trosor, hålla handen på målsägandens snippa och ha ett finger inne i snippan, utfört en sexuell handling med [målsäganden] som var 10 år. [...] Den sexuella handlingen är jämförlig med samlag och har varit ägnad att kränka [målsägandens] sexuella integritet.

JS begick gärningen med uppsåt. Han var åtminstone oaksam beträffande omständigheten att målsäganden var under 15 år.

Lagrum: 6 kap. 4 § första stycket brottsbalken i sin lydelse före 1 augusti 2022.

2. Tingsrätten fann att det var styrkt att JS vid två tillfällen hade fört in sin hand innanför målsägandens byxor och trosor samt tagit på och fört in sitt finger i hennes vagina. Med beaktande av att det hade skett en penetration menade tingsrätten att de sexuella handlingarna var jämförliga med samlag och dömde JS för två fall av våldtäkt mot barn i enlighet med åtalet. Påföljden

bestämdes till fängelse i tre år och JS förpliktades att betala skadestånd till målsäganden.

3. I hovrätten justerade åklagaren gärningsbeskrivningen så att den i relevanta delar fick följande lydelse.

JS har genom att föra sin hand innanför målsägandens shorts och trosor, hålla handen på målsägandens snippa och ha ett finger inne i snippan, utfört en sexuell handling, som med hänsyn till kränkningens allvar varit jämförlig med samlag, med [målsäganden] som var 10 år.

4. Hovrätten har funnit att det är styrkt att JS har utfört de handlingar som anges i gärningsbeskrivningen och att han handlat med uppsåt. Domstolen har emellertid ansett att det var oklart vad målsäganden menade med ”snippan” och att det därför inte var styrkt att han penetrerat målsägandens underliv. Vad hovrätten har funnit bevisat är att JS vid två tillfällen har fört in sin hand innanför målsägandens shorts och trosor samt hållit på hennes yttre könsorgan och fört in sitt finger där. Domstolen har ansett att detta inte utgör sexuella handlingar som är jämförliga med samlag. Enligt hovrätten innebär det att åtalet för våldtäkt mot barn inte kunde vinna bifall och att JS skulle frikännas, eftersom åklagaren inte hade yrkat ansvar för något annat brott.

Vad målet gäller

5. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om rättegångsfel förekommit såvitt avser hovrättens hantering och prövning av alternativa brottsrubriceringar och lagrum inom ramen för gärningsbeskrivningen. Frågan om meddelande av prövningstillstånd rörande målet i övrigt har förklarats vilande.

6. Målet gäller frågan om det i hovrätten har förekommit rättegångsfel genom att domstolen har underlåtit att med parterna ta upp och därefter pröva

om det fanns andra straffbestämmelser än den om våldtäkt mot barn som kunde vara tillämpliga på gärningsbeskrivningen.

7. Frågeställningen kan delas in i två delar. Först måste det bedömas om hovrätten hade kunnat pröva JSs ansvar enligt någon annan straffbestämmelse än den som åklagaren har grundat sin talan på och i så fall under vilka förutsättningar detta kunnat ske. Om hovrätten hade kunnat göra en sådan prövning återstår att avgöra om det har förekommit rättegångsfel genom att hovrätten inte lyfte frågan om alternativa straffbestämmelser med parterna och begränsade sin prövning till den rättsliga beteckning och den straffbestämmelse som åklagaren angett.

Gärningsbeskrivningen utgör ramen för processen

8. Enligt 30 kap. 3 § första meningen rättegångsbalken får en dom inte avse någon annan gärning än den för vilken talan om ansvar i behörig ordning har förts. Det som avses i bestämmelsen är den gärningsbeskrivning som åklagaren ska lämna i sin stämningsansökan – låt vara att den kan justeras under rättegången – och det är gärningsbeskrivningen som sätter gränserna för domstolens prövning.

9. I gärningsbeskrivningen ska åklagaren ange den brottsliga gärningen med uppgift om tid, plats och de övriga omständigheter som behövs för dess kännetecknande. Åklagaren ska i anslutning till gärningsbeskrivningen även ange de bestämmelser som han eller hon anser är tillämpliga. (Se 45 kap. 4 § första stycket 3 rättegångsbalken.)

10. Det är gärningsbeskrivningen som utgör ramen för brottmålsprocessen. Endast de påståenden om gärningen som kan utläsas av gärningsbeskrivningen får läggas till grund för domen. Gärningsbeskrivningen ska innehålla det som enligt åklagaren konstituerar brottet. Man kan även uttrycka det på så sätt att

den ska innehålla de rekvisit som karakteriserar gärningen som brottslig. Påståenden rörande gärningen som inte kan utläsas av gärningsbeskrivningen får inte läggas till grund för en fällande dom. (Se t.ex. ”Mordet i hissen” NJA 2023 s. 460 I p. 11.)

11. Det är alltså åklagarens uppgift att beskriva det händelseförlopp som åklagaren påstår att den tilltalade ska hållas straffrättsligt ansvarig för. I det förloppet innefattas såväl de yttre faktiska omständigheterna som de subjektiva moment – uppsåt eller oaktsamhet – som ingår i gärningen. Det som anges i gärningsbeskrivningen ska vara ägnat att för den tilltalade tydligt klargöra vad som läggs henne eller honom till last. Därigenom ska det bli möjligt för den tilltalade att ta ställning till hur försvaret bör läggas upp. Domstolen kan med sedvanliga metoder tolka gärningsbeskrivningen; som en allmän utgångspunkt gäller då att gärningsbeskrivningen får ses i belysning av den brottsbeteckning och den straffbestämmelse som åklagaren har angett. (Se t.ex. ”Mordet i hissen” p. 12 och 13.)

Domstolen ska verka för att det blir tydligt vad den tilltalade påstås ha gjort sig skyldig till

12. Det är domstolen som ansvarar för att målet handläggs på ett rättssäkert och effektivt sätt. I det ansvaret ligger att genom materiell processledning reda ut målet och om en gärningsbeskrivning är oklar eller framstår som ofullständig, ska rätten verka för att det blir klarlagt vad den innefattar (jfr 46 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken).

13. Frågan om i vilka situationer processledning är lämplig och hur den närmare ska utföras måste bero av omständigheterna i det enskilda fallet och är något som i stor utsträckning måste överlämnas till rättens bedömning. Allmänt sett gäller dock att rätten bör vara försiktig vid sin processledning så

att dess opartiskhet inte kan sättas i fråga. Det är också allmänt godtaget att processledning till förmån för den tilltalade principiellt sett är avsevärt mindre betänklig än processledning till förmån för åklagaren. (Jfr t.ex. ”Mordet i Hissen” p. 14.)

14. Däremot är det inte domstolens uppgift att vidta åtgärder när det gäller utredningen av det som påstås i gärningsbeskrivningen. Domstolen ska inte utreda brott utan förhålla sig till det material som parterna presenterar. Det är parterna som förfogar över att utredningen i skuldfrågan är fullständig och att relevant bevisning åberopas i målet. Domstolens förhållningssätt till brister i utredningen ska alltså vara att dessa ytterst faller tillbaka på åklagaren och kan leda till att den tilltalade ska frikännas från åtalet. (Jfr prop. 2021/22:186 s. 98 f. och SOU 2019:38 s. 344 ff.)

Åklagaren ska ange de straffbestämmelser som är tillämpliga på gärningsbeskrivningen

15. Som redovisats i det föregående (p. 9) framgår det av lagtexten att åklagaren ska ange de straffbestämmelser som är tillämpliga på gärningsbeskrivningen. Det är viktigt att åklagaren tar sig an denna uppgift i medvetande om att gärningsbeskrivningen kommer att tolkas i belysning av det lagrum och den brottsbeteckning som åklagaren har angett (p. 11). Det är från rättssäkerhetssynpunkt, men också för effektiviteten i det rättsliga förfarandet, angeläget att den tilltalade redan på ett tidigt stadium får klart för sig vad han eller hon har att försvara sig emot.

16. Att åklagaren noga överväger vilka straffbestämmelser som kan vara tillämpliga på gärningsbeskrivningen främjar därför en rättssäker och effektiv brottmålsprocess. Till detta kommer att utvecklingen alltmer har gått i riktningen att parternas roller i brottmålsprocessen har renodlats och att domstolens opartiska och från själva utredningen i skuldfrågan fristående roll har förstärkts.

Domstolen är inte bunden av åklagarens yrkanden om brottets rättsliga beteckning eller om tillämpliga straffbestämmelser

17. Av 30 kap. 3 § andra meningen rättegångsbalken framgår att domstolen inte, så som är fallet med gärningsbeskrivningen, är bunden av de rättsliga beteckningar eller lagrum som åklagaren har angett. Även med beaktande av de krav som alltså ställs på åklagaren har domstolen till uppgift att känna till lagens innehåll och tillämpa rätt bestämmelser på de faktiska förhållanden som anges i gärningsbeskrivningen och som kunnat styrkas i målet. Domstolen kan alltså göra en annan rättslig bedömning av gärningen och komma fram till att det rör sig om ett annat brott än det som åklagaren har antagit. (Se bl.a. ”Stöldförsöket på Bauhaus” NJA 2015 s. 405 p. 11 och 12 samt ”Mordet i hissen” p. 15.)

Rätten att bli informerad om att domstolen anser att vissa andra rättsliga beteckningar eller straffbestämmelser kan vara tillämpliga

18. För att domstolen ska få tillämpa andra straffbestämmelser på gärningsbeskrivningen än de som åklagaren har angett krävs att den tilltalade ges tillräcklig tid och möjlighet att anpassa sitt försvar. Det betyder normalt att den tilltalade i förväg måste få information om att dessa bestämmelser skulle kunna aktualiseras. Att den tilltalade i brottmålsprocessen har haft möjlighet till ett effektivt försvar är ett grundläggande krav som måste vara uppfyllt för att en rättegång ska anses vara rättvis. (Jfr 2 kap. 11 § regeringsformen och artikel 6 i Europakonventionen.)

19. I artikel 6.3 i Europakonventionen föreskrivs bland annat att var och en som anklagas för brott har rätt att i detalj underrättas om innebörden av och grunden för anklagelsen. Av Europadomstolens praxis framgår att underrättelsen om anklagelsen ska avse både vilken gärning det är fråga om och den rättsliga kvalificeringen av den (se bl.a. *Pélissier and Sassi v. France* [GC], no. 25444/94, ECHR 1999-II och *Penev v. Bulgaria*, no. 20494/04, 7 January 2010).

20. Utgångspunkten är alltså att den tilltalade får dömas enligt en viss straffbestämmelse endast om han eller hon i förväg har fått reda på att bestämmelsen skulle kunna bli tillämplig och har fått möjlighet att anpassa sitt försvar efter detta. Som alltid måste det göras en helhetsbedömning av det rättsliga förfarandet vid prövningen av frågan om en rättegång har varit rättvis. (Se bl.a. ”Mordet i hissen” p. 17.)

21. De krav som följer av Europakonventionen kan sägas inskräpa betydelsen av att den rent rättsliga kvalificeringen av det som anges i gärningsbeskrivningen tas upp till behandling. Däremot kan dessa krav inte i och för sig anses förändra den vedertagna tolkningen av 30 kap. 3 § rättegångsbalken att domstolen har till uppgift att korrekt tillämpa den materiella rätten, låt vara att domstolen i nyss angivet hänseende måste se till att förfarandet uppfyller de krav som ställs för att rättegången ska vara rättvis.

22. Det finns inga särskilda krav på i vilken form den tilltalade ska få reda på hur den gärning som åtalet avser kan kvalificeras rättsligt och vilken bestämmelse som kan vara tillämplig. Det krävs alltså inte att det är åklagaren som väcker frågan, även om det får anses vara utgångspunkten. Informationen till den tilltalade kan också lämnas genom att domstolen uppmärksammar parterna på att alternativa straffbestämmelser kan vara tillämpliga. Inte heller finns det något krav på att frågan måste tas upp under huvudförhandlingen, även om detta många gånger är ändamålsenligt. För det fall att domstolen först under överläggningen gör bedömningen att andra straffbestämmelser än de som åklagaren har angett kan vara tillämpliga, kan domstolen ge parterna möjlighet att yttra sig i detta skede. Detta kan t.ex. ske genom fortsatt huvudförhandling eller genom att parterna får möjlighet att yttra sig skriftligen. (Jfr 46 kap. 17 § rättegångsbalken och bl.a. ”Bilderna i skolan” NJA 2004 s. 757, ”Mordet i hissen” p. 18 och *Penev v. Bulgarien* p. 43.)

23. Det avgörande är alltså inte vem som har lämnat informationen om att alternativa straffbestämmelser kan vara tillämpliga utan att informationen har lämnats på ett sådant sätt att den tilltalade har fått tillräcklig tid och möjlighet att anpassa sitt försvar utifrån förutsättningen att andra bestämmelser än de som har angetts i stämningsansökan kan vara tillämpliga. Självfallet bör saken tas upp också med åklagaren.

Det kan utgöra ett rättegångsfel om domstolen inte med parterna tar upp och därefter prövar gärningsbeskrivningen mot alternativa straffbestämmelser

24. Det förhållandet att domstolen inte är bunden av de straffbestämmelser som åklagaren har åberopat och att domstolen har möjlighet att på eget initiativ ta upp frågan om alternativa bestämmelser med parterna och pröva gärningspåståendet mot dessa, innebär inte i sig att det utgör ett rättegångsfel om domstolen inte har gjort det. Endast i undantagsfall kan domstolens underlåtenhet utgöra ett rättegångsfel.

25. Utgångspunkten för brottmålsprocessen måste vara att det vilar på åklagaren, inte bara att gärningsbeskrivningen ska vara tydlig och fullständig, utan även att samtliga straffbestämmelser som kan vara tillämpliga åberopas. Domstolen måste således kunna utgå från att åklagaren har analyserat rättsläget och åberopat samtliga bestämmelser som åklagaren anser att rätten ska pröva. Det får t.ex. förutsättas att åklagaren har beaktat att domstolen kan finna att vissa omständigheter i gärningsbeskrivningen inte är styrkta och därför övervägt om alternativa straffbestämmelser då skulle kunna vara tillämpliga.

26. Rollfördelningen talar för att domstolarna inte ska ta över det som i grunden är åklagarens uppgift i rättegången. Samtidigt är det en grundläggande rättslig princip att lika fall ska behandlas på samma sätt, vilket 30 kap. 3 § andra

meningen rättegångsbalken får anses ge uttryck för. Bestämmelsen bör förstås på så sätt att det finns en gräns där det måste anses oriktigt att domstolen förhåller sig passiv när det gäller den rättsliga kvalificeringen av det som anges i gärningsbeskrivningen.

27. Det finns alltså situationer där det måste anses åligga domstolen att med parterna ta upp frågan om alternativa straffbestämmelser kan vara tillämpliga och att pröva gärningsbeskrivningen mot dessa bestämmelser.

28. Främst är det fråga om situationer där det finns ett så tydligt och nära samband mellan straffbestämmelserna att det utan närmare överväganden framstår som i det närmaste självklart att gärningsbeskrivningen inrymmer också ett annat brott än det som åklagaren har angett. Det kan alltså inte vara ett åliggande för domstolen att ta upp frågan om alternativa straffbestämmelser när det t.ex. kan leda till att målet får en annan inriktning eller när gärningsbeskrivningen endast med viss svårighet kan läsas så att den kan överföras till en tänkbar alternativ straffbestämmelse (jfr de situationer som förelåg i ”Bilderna i skolan” respektive ”Avfallstransporten till Ghana” NJA 2016 s. 746 p. 25–28).

29. Domstolens skyldighet i detta avseende aktualiseras framför allt då tillämpningsområdet för en straffbestämmelse mer eller mindre helt innesluter tillämpningsområdet för en annan. Så är fallet vid flera av brotten mot liv och hälsa, mot frihet och frid samt sexualbrotten men även vissa förmögenhetsbrott, jfr t.ex. relationen mellan stöld enligt 8 kap. 1 § och rån enligt 8 kap. 5 § första stycket första meningen brottsbalken.

30. I sådana situationer kan domstolen komma fram till att den straffbestämmelse som åklagaren har hänfört sig till inte kan tillämpas samtidigt som det står klart att det finns en annan straffbestämmelse som skulle kunna vara tillämplig på gärningsbeskrivningen. Det kan exempelvis vara fallet när det enligt domstolen inte är möjligt att tillämpa en straffbestämmelse som

innehåller ett kvalificerande rekvisit, såsom att den sexuella handlingen är jämförlig med samlag.

31. Mot denna bakgrund får det anses utgöra ett rättegångsfel om domstolen – i den typ av situationer som det nu har redogjorts för – underlåter att vidta några handläggningsåtgärder när den, t.ex. på grund av vad som befunnits styrkt avseende gärningsbeskrivningen, finner att den straffbestämmelse som åklagaren har åberopat inte kan tillämpas på gärningsbeskrivningen samtidigt som det för domstolen står klart att det finns andra bestämmelser som kan eller skulle kunna tillämpas.

32. Typiskt sett kan ett sådant rättegångsfel läkas i högre rätt. För det fall att rättegångsfelet har begåtts i tingsrätten kan det därför som regel läkas i hovrätten genom att målet där blir tillfredsställande handlagt.

Bedömningen i detta fall

Straffbestämmelserna om våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn

33. Enligt åtalet ska gärningarna ha ägt rum den 13 juni 2021. Den 1 augusti 2022 ändrades bl.a. straffbestämmelserna om våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn. Det innebär att det är bestämmelserna i den lydelse de hade före den 1 augusti 2022 som är aktuella i målet och som det därför redogörs för nedan.

34. Den som, med ett barn under femton år, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år (6 kap. 4 § brottsbalken). Sexuella handlingar jämförliga med samlag är bl.a. att föra in föremål, fingrar eller en knytnäve i en kvinnas underliv (se prop. 2012/13:111 s. 111).

35. Den som, med ett barn under 15 år genomför en annan sexuell handling än som avses i 4 §, döms för sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i högst två år (6 kap. 6 §). Straffbestämmelsen omfattar alltså sexuella handlingar som inte är jämförliga med samlag och de kan exempelvis utgöras av att någon med fingrarna berör en annan persons könsorgan (jfr NJA 2008 s. 1096 II).

36. De båda straffbestämmelserna har ett nära och tydligt samband. Av lagtexten för båda bestämmelserna framgår att det för ansvar krävs att den tilltalade har genomfört en sexuell handling med barnet. Det enda som skiljer bestämmelserna åt är att det för våldtäkt mot barn krävs att den sexuella handlingen är kvalificerad på så sätt att den är jämförlig med samlag.

Gärningsbeskrivningen omfattar ansvar för såväl våldtäkt mot barn som sexuellt övergrepp mot barn

37. I gärningsbeskrivningen anges att JS har utfört en sexuell handling med målsäganden bestående i att han har hållit handen på målsägandens snippa och haft ett finger inne i snippan (se p. 1 och 3). Gärningsbeskrivningen omfattar således ansvar för sexuellt övergrepp mot barn. Detta förändras inte av att det i gärningsbeskrivningen därutöver anges att den sexuella handlingen är kvalificerad på så sätt att den är jämförlig med samlag.

Hovrätten har funnit att det handlande som anges i gärningsbeskrivningen är styrkt

38. Hovrätten har funnit att det handlande som anges i gärningsbeskrivningen är styrkt och att JS har handlat med uppsåt. De gärningar som domstolen har ansett styrkta är att han vid två tillfällen har fört in sin hand innanför målsägandens shorts och trosor samt hållit på hennes yttre könsorgan och fört in sitt finger där. (Se p. 4.)

Hovrätten borde ha informerat parterna om att alternativa straffbestämmelser kunde vara tillämpliga och därefter prövat gärningsbeskrivningen

39. Med hänsyn till hovrättens värdering av bevisningen och rättsliga bedömning kunde den inte döma JS för våldtäkt mot barn. Samtidigt måste det ha stått klart för domstolen att det fanns åtminstone en alternativ straffbestämmelse som skulle kunna tillämpas på gärningsbeskrivningen, dvs. sexuellt övergrepp mot barn.

40. Hovrätten hade därför möjlighet och var också skyldig att i den uppkomna situationen vidta de handläggningsåtgärder som krävdes för att kunna pröva gärningsbeskrivningen mot den straffbestämmelsen. Domstolen skulle således ha berett parterna möjlighet att yttra sig över om den gärning som åklagaren angett i gärningsbeskrivningen kunde innefatta sexuellt övergrepp mot barn. Detta hade kunnat ske vid huvudförhandlingen, men också därefter, om frågan aktualiserades först vid överläggningen. (Se p. 22 och 27–31.)

41. Den i prövningstillståndet ställda frågan ska således besvaras på så sätt att hovrätten – genom att underlåta att med parterna ta upp och därefter pröva alternativa brottsrubriceringar och lagrum inom ramen för gärningsbeskrivningen – har gjort sig skyldig till ett rättegångsfel som kan antas ha inverkat på målets utgång.

Målet bör visas åter till hovrätten

42. Högsta domstolens ställningstagande medför att prövningstillstånd ska meddelas beträffande ansvar och skadestånd samt att hovrättens dom ska undanröjas i dessa delar.

43. Med beaktande av framför allt Högsta domstolens roll som prejudikatinstans bör den förnyade prövningen göras i hovrätten. Målet ska därför visas åter till hovrätten för fortsatt handläggning.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund, Stefan Johansson (referent), Petter Asp och Stefan Reimer
Föredragande har varit justitiesekreteraren Sofie Westlin